

Віта ОСМАНОВА

аспірант відділу української мови

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4802-3743>

e-mail: sergiivnavita@gmail.com

НАДНІСТРЯНСЬКИЙ ГОВІР ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Комплексно розглянуто надністрянський говір як об'єкт сучасних діалектологічних студій у контексті історії його опису та нових джерел даних. На матеріалі праць українських, польських і діаспорних дослідників простежено еволюцію підходів від перших детальних фіксацій середини ХХ ст. до сьогодення; узагальнено результати лінгвогеографічної традиції, лексикографічних серій і текстологічних корпусів, а також окреслено місце міського узусу в структурі ареалу. Показано перехідний характер ареалу на межі з бойківськими, надсянськими та подільськими говорами й змодельовано пучки ізоглос, що окреслюють зони підвищеної варіативності. Окрему увагу приділено лексикографічним здобуткам останніх десятиліть, які уніфікують подання одиниць, фіксують контексти вживання та дають змогу зіставляти локальні дані з ширшим регіональним тлом. Проаналізовано текстологічні ресурси – загальноукраїнські й регіональні збірники південно-західного наріччя, а також тематично марковані локальні добірки, що забезпечують відтворюваність транскрипції й паспортизації, розширюють жанрове покриття та слугують базою для міжчасових зіставлень.

Охарактеризовано «мову міста» як контактний різновид: показано її значення для інтерпретації дифузії одиниць між центром і периферією та для розмежування міського і сільського узусів. Виокремлено дві взаємодоповнювальні тенденції новітніх досліджень: продовження документування і систематизації лексики та текстів і впровадження методик семантичного моделювання, корпусної аналітики та картографування. Окреслено пріоритетні напрями подальшої роботи – соціолінгвістичне профілювання носіїв, уточнення внутрішньої диференціації ареалу, поглиблення синтаксичних і прагматичних описів, етимологічний аналіз специфічної лексики, розбудова цифрових ресурсів. Виснувано, що запропонований огляд формує цілісну концептуальну рамку для опису надністрянського говору, забезпечує відтворюваність міжчасових і міжареальних зіставлень, підвищує порівнюваність результатів та надає інструменти для подальшого оновлення картографічних моделей і корпусних репрезентацій.

Ключові слова: надністрянський говір, українські діалекти, південно-західне наріччя, діалектологія, історія вивчення, мовні риси.

Надністрянський говір української мови (також відомий як опільський чи галицький говір) – один з архаїчних говорів галицько-буковинської групи південно-західного наріччя. Ареал його поширення охоплює центрально-східну частину Львівської обл., північну частину Івано-Франківщини, Тернопільщину на захід від Збруча,

а також суміжні території сучасної Польщі (північ Підкарпаття та південний схід Люблінського воєводства) (Ястремська, 2020).

Як один із найдавніших українських говорів, наддністрянський говір зберігає значний пласт фонетичних та граматичних архаїзмів і становить особливий інтерес для діалектологів. У науковій літературі закріпилися різні назви цього діалектного явища: «наддністрянський говір» – найуживаніший термін, хоча раніше вживалися також назви «опільський» (від історичної області Опілля) та «галицький». Зокрема, Іван Зілінський послуговувався обома термінами (Зілінський, 1933), тоді як польський дослідник Кароль Дейна (Karol Dejna) й український діалектолог Зиновій Бичко надавали перевагу назві «опільський говір», мотивуючи це тим, що «над Дністром лежить ряд інших говорів» (Дейна, 1958; Бичко, 1997). У сучасних діалектологічних студіях використовується усталений термін «наддністрянський говір».

Мета статті – проаналізувати історіографію дослідження наддністрянського говору, акцентуючи на основних історичних етапах його дослідження, а також окреслити сучасний стан і новітні тенденції у його вивченні.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) провести огляд історії дослідження наддністрянських говірок, визначивши внесок найважливіших дослідників;
- 2) проаналізувати актуальні сучасні напрями досліджень наддністрянського говору, ґрунтуючись на найновішій науковій літературі;
- 3) сформулювати висновки щодо стану вивчення наддністрянського говору та визначити перспективи подальших досліджень.

Розглянуто історію дослідження наддністрянського говору.

Початок ХХ ст. Систематичне вивчення наддністрянського діалектного ареалу розпочалося на початку ХХ ст. і пов'язане з працею Івана Верхратського «Говір батюків» (Верхратський, 1912). У цій роботі, що побачила світ у «Збірнику філологічної секції НТШ», на основі власних діалектних записів дослідник здійснив ґрунтовний аналіз говірки т. зв. батюків, зокрема описав її граматику, словотвір і систему наголосу (Верхратський, 1912). Студія Верхратського фактично заклала фундамент наукового опису наддністрянських говірок. На її значенні для української діалектології пізніше наголосили багато науковців (Петро Приступа, Дмитро Бандрівський, Олекса Горбач, Михайло Лесів та інші), які акцентували на вичерпності та науковій правдивості опису, який здійснив Іван Верхратський.

Наступні дослідники враховували його результати, визначаючи межі наддністрянського ареалу та характеризуючи його мовні явища (Кисілевський, 1962, с. 114; Горбач, 1965, с. 7).

У 1920–1930-х роках наддністрянські говірки досліджували в межах загальноукраїнських діалектологічних проєктів.

Важливою для історіографії наддністрянських говорів є монографія польського славіста-україніста Яна Янова (Jan Janów) «Gwara małoruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej z uwzględnieniem wsi okolicznych» (Janów, 1926), яка стала першим комплексним описом фонетичних, морфологічних і лексичних особливостей мікроговірок сіл Мошківці й Сівка разом із матеріалом прилеглих поселень. Ґрунтуючись на багаторічних польових записах 1912–1924 рр., Я. Янов докладно простежив характерні ізголоси, проаналізував систему наголосу, описав динаміку форм часу майбутнього та зібрав понад 1 500 лексем у вигляді тематичного словника з топонімічним

реестром. Автор переконливо довів транзитний статус наддністрянських говірок між покутсько-буковинським та опільським ареалами, заклавши підвалини для подальших картографічних праць і сучасних корпусних студій, що й нині робить цю монографію незамінним джерелом для дослідників регіональної діалектної диференціації (Janów, 1926).

Іван Зілинський – представник львівської діалектологічної школи – застосував лінгвогеографічний підхід для класифікації українських говорів. У праці «Карта українських говорів з поясненнями» (Зілинський, 1933) він детально описав фонетичну систему галицько-буковинських говорів, до яких належить і наддністрянський (Зілинський, 1933). Учений уклав спеціальний «Питальник до лінгвістичного атласу української мови» і разом з учнями зібрав діалектний матеріал по всій Галичині, Холмщині та Підляшші. Записи з понад десятка сіл Наддністрянщини мали увійти до фундаментального «Мовного атласу Галичини», проте Друга світова війна завадила реалізації цього задуму – атлас не був завершений повністю (Дзендзелівський, 1991, с. 30–32). Попри це, зібрані І. Зілинським матеріали залишаються цінним джерелом: вони зафіксували стан наддністрянських говірок 1930-х років і слугують «історичним документом» для сучасних діалектологів.

Середина ХХ ст. Повоєнний етап дослідження наддністрянського говору характеризується появою низки ґрунтовних описових праць та атласів. Відомо, що 1950–1960-ті роки – час активної діалектологічної роботи як в УРСР, так і за її межами. У 1957 р. вийшли друком дві важливі монографії: праця Гаврила Шила «Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра» (Шило, 1957) та дослідження Петра Приступи про говірки Брюховиччини (Приступа, 1957). Значну увагу Г. Шило приділив фонетичним і морфологічним рисам наддністрянських та суміжних говорів, систематизувавши діалектні явища північного Наддністрянського регіону (Шило, 1957). Окрему джерельну вартість має корпус «Тексти» (Шило, 1957, с. 207–227): ретельно транскрибовані наддністрянські записи середини ХХ ст. із паспортизацією пунктів та інформантів. Ця добірка зафіксувала фонетичні (позиційні варіанти приголосних, редукції), морфологічні (коливання флективних моделей іменника) та синтаксичні риси усного мовлення і слугує хронологічною «контрольною точкою» для подальших зіставлень із новішими публікаціями й власними польовими матеріалами (Шило, 1957, с. 207–227). Говори околиць Львова, зокрема наддністрянського типу, описав П. Приступа (Приступа, 1957).

У цей же час польський мовознавець К. Дейна досліджував українські говірки Тернопільщини. Результатом стала його монографія «Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny» (Дејна, 1957), де на матеріалі 170 сіл було представлено мовні особливості наддністрянських і перехідних говорів Поділля. Зокрема, К. Дейна одним із перших звернув увагу на відсутність чітких меж між окремими говорами та існування широких перехідних зон, що є характерним і для наддністрянського ареалу (Дејна, 1957, с. 5–8).

Протягом 1960-х років продовжувалося накопичення й опрацювання діалектологічного матеріалу. Дмитро Бандрівський у монографії «Говірки Підбузького району Львівської області» (Бандрівський, 1960) дослідив перехідні наддністрянсько-бойківські говірки на південному заході ареалу та показав вплив наддністрянського говору на суміжні бойківські говірки. Важливим внеском стала робота Костя Кисілевського «Мовні особливості наддністрянського гнізда» (Кисілевський, 1962), опублікована у

«Записках НТШ» (т. 169). Кость Кисілевський, ґрунтуючись на матеріалах, зібраних в еміграції, узагальнив характерні риси надністрянських говірок і уточнив їхню класифікацію (Кисілевський, 1962).

У діаспорі в той період з'явилися також праці, присвячені окремим аспектам лексики та фонетики говору: наприклад, український мовознавець-емігрант Олекса Горбач, працюючи в Мюнхені, опублікував низку фундаментальних праць, що сьогодні становлять класичну джерельну базу для дослідження надністрянських говорів. У студії «Північно-надністрянська говірка й діалектний словник с. Романів» (Горбач, 1965) він використовував власні польові записи 1920–1930-х років, подаючи зразки живого мовлення та понад тисячу лексем локальної говірки Львівщини, що дає змогу простежити діахронічні зміни у фонетиці, морфології й семантиці регіону. Ту ж методику дослідник поглибив у монографії «Говірки й словник діалектної лексики Тереховельщини» (Горбач, 1971), де, опрацювавши матеріал понад 30 сіл, він описав фонологічні ізоглоси, виокремив транзитивні риси між надністрянським та подільсько-волинським ареалами й уклав словник із понад 4 000 діалектизмів, доповнений етимологічними й ареальними ремарками. Комплексне зіставлення обох студій не лише окреслює внутрішню диференціацію південно-західного наріччя, а й, завдяки міжвоєнним записам, дає змогу реконструювати еволюцію мовних явищ Надністрянщини протягом майже століття, що робить доробок О. Горбача незамінним для сучасних картографічних і корпусних досліджень.

Друга половина XX – початок XXI ст. У 1970-х роках дослідження надністрянських говірок тривало як в Україні, так і за кордоном. З'явилися праці, де надністрянський говір розглядався в контексті наріч української мови загалом та південно-західного наріччя зокрема.

Так, «Говори української мови: збірник текстів» (ГУМ, 1977) – базовий опорний корпус для діалектології, оскільки подає репрезентативні тексти, зокрема і з ареалу Надністрянщини з уніфікованою транскрипцією та паспортизацією (пункт, час запису, інформант), що забезпечує відтворюваність і коректну порівнюваність даних; охоплює широкий жанровий спектр (побутові оповіді, ремісничі описи, фольклорно-обрядові фрагменти), завдяки чому матеріал придатний для аналізу лексико-семантичних полів, а також для спостережень над словотвірними моделями назв осіб/предметів і синтаксисом усного мовлення; створює надійну основу для ареальних зіставлень з іншими говірками, що дає змогу чіткіше окреслювати перехідні зони й пучки ізоглос.

Антін Залеський у монографії «Вокалізм південно-західних говорів української мови» (Залеський, 1973) приділив значну увагу фонетичним процесам надністрянської говірки та типу її взаємодії з сусідніми бойківськими говірками.

Учений проаналізував реалізацію голосних, пояснюючи чинники відмінностей і полемізуючи з висновками попередників – Я. Янова, Г. Шила, Д. Бандрівського (Залеський, 1973, с. 45–52). Окрім того, А. Залеський підтвердив наявність явища «укання» (перехід [о] в [у]) у надністрянських говорах та детально описав систему дифтонгів, що відрізняє надністрянський вокалізм.

На межі тисячоліть і в перші десятиліття XXI ст. дослідження надністрянського говору активізувалося у кількох напрямках. По-перше, здійснювалися нові польові дослідження й публікувалися діалектні тексти. У межах проекту «Атлас української мови» (АУМ) було зафіксовано фактичний матеріал надністрянських говірок

середини ХХ ст., зокрема у т. 2 атласу представлено діалектну диференціацію Галичини та суміжних територій (АУМ, 1988). Отримані картографічні дані підтвердили раніше окреслені межі наддністрянського ареалу й показали його перехідність із сусідніми надсянськими та волинськими говірками.

По-друге, з'явилися численні діалектні словники та лексикографічні праці, присвячені лексиці наддністрянського говору. Зиновій Бичко уклав серію словників говірок Опілля і Наддністрянщини: спершу локальні (Бичко, 1992; 1997), а згодом «Наддністрянські говірки: Короткий словник» (Бичко, 2005). У 2008 р. побачив світ фундаментальний «Наддністрянський регіональний словник» Г. Шила (Шило, 2008), у якому на основі великих картотек зібрано тисячі діалектних слів із Галичини. Ці лексикографічні роботи є цінним підсумком багаторічного збору матеріалів і базою для подальших семантичних і таєтимологічних студій.

Таким чином, історія наукового освоєння наддністрянського говору налічує понад століття. Праці кількох поколінь діалектологів – від І. Верхратського, І. Зілинського до К. Дейни, Г. Шила, Д. Бандрівського, П. Приступи, О. Горбача, А. Залеського, З. Бичка та інших – заклали міцні підвалини для його опису. Дослідники картографували діалектні явища (атласи, схеми ізоглос) та уклали словники, окресливши межі говору і виявивши його визначальні риси. Вже до кінця ХХ ст. було достатньо чітко визначено місце наддністрянського говору серед інших говорів української мови (як одного з центральних галицьких говорів), а також з'ясовано основні проблеми, наприклад встановлення меж зі суміжними надсянськими, волинськими, подільськими говірками, внутрішню диференціацію наддністрянського ареалу, джерела його архаїчності тощо.

Сучасні тенденції вивчення наддністрянського говору. Інтерес до наддністрянського говору не зменшується, ба навіть спостерігається його поживлення на тлі загального піднесення уваги до українських діалектів. Цьому сприяють як внутрішні наукові процеси (переосмислення діалектної спадщини, поява нових методик дослідження), так і зовнішні чинники (усвідомлення цінності діалектів як частини нематеріальної культурної спадщини, активність краєзнавців, цифровізація тощо).

Одним із провідних напрямків залишаються лексикографічні та лексико-семантичні студії. З'явилися спеціальні праці, присвячені ткацькій термінології, кулінарним назвам, лексиці одягу і кухонного начиння. Зокрема, відзначу студію Віри Різник про назви їжі та кухонного начиння в надсянсько-наддністрянських говірках (Різник, 2016) та працю Марії Влох про лексику страв і напоїв у наддністрянському діалекті (Влох, 2023). На сучасному етапі суттєво зросла увага до структурно-семантичного аналізу діалектної лексики, зокрема діалектологи досліджують лексико-семантичні поля: у згаданій праці М. Влох зіставлено семантичне поле «страва» у говірках Галичини та Слобожанщини, що дає цікаві результати щодо впливу культурного контексту на діалектну лексику. До цих праць долучилася й Анна Цимбаліста. У її магістерській дослідницькій роботі «Номінація людини у наддністрянських говірках (семантика та словотвір)» (Цимбаліста, 2021) запропоновано структурно-семантичний та словотвірний аналіз понад тисячі лексем на позначення особи, виявляючи продуктивні деривативні моделі й ареальні особливості.

Вагомий поступ у лексикографічному описі наддністрянських говірок становить багаторічний проєкт Романа та Любові Остахів «Лексика села Стриганці як

об'єкт лексикографічного опрацювання» (Осташ Л., Осташ Р., 2010; 2011; 2012а; 2012б; 2015; 2017; 2018а; 2018б; 2019 та ін.). Опубліковано словникові статті з апелятивною й онімічною лексикою, фразеологізмами й контекстними ілюстраціями; загальний реєстр уже налічує понад 6 000 одиниць, що робить стриганецьку говірку одним із найповніше описаних локальних говорів південно-західного наріччя. Публікація словника «серіями» дає дослідникам доступ до лексичного масиву вже у процесі укладання й водночас демонструє методику поєднання апелятивної лексики з онімами та живими діалектними контекстами.

Варто зазначити, що словники одного села мають важливе значення для діалектної лексикографії, оскільки максимально повно фіксують діалектний матеріал і дають змогу достовірно відтворити регіональну діалектну систему. Значним внеском у дослідження надністрянського говору є словник говірки с. Мокряни Дрогобицького р-ну Львівської обл., локалізованої на крайньому заході говору, на межі з бойківським. Авторка – Ганна Дидик-Меуш – уклала цей словник на підставі мовлення носіїв говірки чотирьох поколінь однієї родини (Дидик-Меуш, 2021).

Другий напрям – дослідження структури діалекту та ареалогії (географії) надністрянських говірок. Традиційне питання встановлення чітких меж надністрянського ареалу набуло нового звучання. У 2016 р. Тетяна Ястремська опублікувала працю про межі діалектного простору південно-західного наріччя, зокрема про надністрянський говір (Ястремська, 2016). Встановлено, що межі надністрянського говору є нечіткими та перехідними, що підтверджують мережі ізоглос, які демонструють поступовий перехід мовних рис від одного говору до іншого.

Неоціненним здобутком стало видання нового підручника «Українська діалектологія» (Глібчук, Костів, 2023), де узагальнено сучасний стан діалектної системи української мови, включно з описом фонетичних, граматичних і лексичних особливостей кожного наріччя і його говорів. У цьому виданні надністрянському говору присвячено окремий розділ, що свідчить про увагу до нього як до важливої діалектної одиниці.

Третій напрям, що набув популярності останнім часом, – вивчення діалектного тексту і взаємодії діалекту з художньою мовою. Надністрянський говір, як і інші галицькі діалекти, відображений у творах художньої літератури: починаючи від Івана Франка й аж до сучасних письменників. Це стимулювало появу праць, які аналізують функції діалектних елементів у текстах. Окремий пласт становлять узагальнювальні студії Христини Стецик, у яких на широкому корпусі української прози простежено репрезентацію надністрянських елементів від ХІХ до початку ХХІ ст., фіксуючи сталі й змінні моделі їх уживання в різні доби. Дослідження демонструють типи взаємодії діалектного шару з літературним стандартом та окреслюють стилістичні функції діалектизмів у прозі, що робить видимими механізми «включення» надністрянського говору у художній текст і дає змогу відстежити еволюцію статусу таких одиниць від «природного» ужитку до свідомої стилізації. У підсумку корпусно зведений огляд різних поколінь письменників (від класичної галицької традиції до новітніх і еміграційних авторів) запропонував надійну базу контекстів для подальших лексикографічних, ареологічних і текстологічних зіставлень у надністрянському ареалі (Стецик, 2015).

Окремий рівень сучасних студій становлять текстологічні публікації. Вони уніфікують спосіб подання діалектних даних, забезпечують репрезентативність жанрового покриття та створюють відтворювану базу для подальшого аналізу. Саме

завдяки таким корпусам можлива коректна кореляція локальних спостережень із ширшим ареальним тлом, перевірка стабільності/варіативності одиниць у часі й зіставні описи в різних дослідницьких школах. Видання «Говірки південно-західного наріччя української мови: збірник текстів» (Глібчук, 2000) забезпечило регіональну опору для наддністрянського матеріалу у складі південно-західного ареалу. Уніфікована транскрипція та обов'язкова паспортизація (пункт запису, час, відомості про інформанта) роблять тексти порівнюваними з матеріалами сусідніх говірок і придатними для надійної верифікації емпіричних висновків. Жанрове розмаїття (побутові розповіді, ремесла, етнографічні описи, фрагменти усної традиції) дає широкий контекст функціонування номінацій повсякденного світу, що особливо важливо для опису лексики предметної сфери та реконструкції ареальних переходів у межах наддністрянського масиву. Збірник «Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти» (Глібчук, 2005) розширив та поглибив попередній корпус: зріс обсяг і жанровий спектр, а редакційні примітки уможливили точніше зіставлення локальних одиниць і контекстів уживання.

Стаття Ірини Романини «Діалектні тексти про чуда з Наддністрянщини» представляє тематично маркований локальний корпус, у якому релігійно-легендарні наративи фіксують не лише власне текстові формули усної традиції, а й характерні для регіону лексеми та фразеологію у природних комунікативних ситуаціях (Романина, 2010). Такі тексти демонструють прагматичні та стилістичні функції діалектних елементів (ідентифікація мовця/спільноти, ефекти автентики й гумору, ритмізація оповіді), завдяки чому локальні словникові одиниці отримують необхідну інтерпретаційну «підкладку» в реальному мовленні.

Окремий вектор сучасних студій становить опис міського узусу як контактного різновиду в осерді наддністрянського ареалу. Насамперед ідеться про Львів, чия мовна практика – з її багатопаровою історією контактів і соціальною варіативністю – слугує реперною точкою для порівняння з навколишніми сільськими говірками. Історіографію проблеми, корпус джерел і методи фіксації «мови Львова» синтезовано в дисертації Галини Сікори, де детально простежено взаємодію міського узусу з літературним стандартом і локальною діалектною основою, а також окреслено соціофонетичні та стилістичні параметри міського мовлення (Сікора, 2021). Важливо, що такий підхід задає рамку для інтерпретації міських даних у ширшому наддністрянському контексті та для кореляції центр–периферія.

У лексикографічному вимірі ключовим джерелом є «Лексикон львівський: по-важно і на жарт» – словник «мови міста», що фіксує лексичні одиниці західноукраїнського варіанта літературної мови, діалектні слова й фразеологізми, а також просторічні назви разом із контекстами вживання, стилістичними й етимологічними ремарками. Для наддністрянських студій цей словник є опорою, за допомогою якої можна чітко відмежовувати міські лексеми, вирази та культуризми від одиниць навколишніх говірок, а також простежувати напрями дифузії між містом і селом (ЛЛ, 2019).

На наддністрянсько-бойківському пограниччі важливий реперний вузол – Болехів, який подано одночасно у форматі словника і великого корпусу текстів: Лексикон «Слова з Болехова» систематизує міську лексику прикарпатського пограниччя, а збірка «Болехівські бувальщини (СБ, 2017). Діалектні тексти» репрезентує розлогі міські та приміські наративи (Гнатишак, 2021). У сукупності ці публікації документують транзитивні риси між наддністрянським і бойківським ареалами, демонструють

функціональний розподіл одиниць у різних жанрах і соціальних регістрах та доповнюють картину міського/передміського континууму на західному краї надністрянського масиву. Методологічне узагальнення цієї проблематики – місто як симбіоз діалектної й літературної норми – запропоновано у праці Т. Ястремської, що на теоретичному рівні закріплює інтерпретаційні підходи до львівського та болехівського узусів у надністрянському контексті (Ястремська, 2024).

Отже, сучасний етап характеризується балансом між накопиченням корпусів (словники, хрестоматії, міські лексикони) та інтерпретацією (ареальні моделі, функції в художньому тексті). Надністрянський матеріал стає доступнішим, межі ареалу – точніше описаними як перехідні, а сфери функціонування – ширшими завдяки міським і текстологічним джерелам. Водночас бракує комплексного багаторівневого опису говору (з узгодженням фонетики, морфології, лексики, синтаксису на сучасному масиві) й повного лексикографічного представлення ареалу.

Щодо перспективи подальших досліджень, то попри значний доробок у вивченні надністрянського говору, чимало аспектів лишаються перспективними для майбутніх дослідників. Зокрема, можна виокремити такі напрями, що потребують подальшої уваги:

1. *Соціолінгвістичний аспект*. Варто детальніше дослідити варіативність надністрянського говору, залежно від соціальних чинників – віку, освіти, роду діяльності мовців, міграційних процесів. Такі дослідження допоможуть зрозуміти сучасний стан говірки: які елементи зберігаються в активному вжитку, а які витісняються літературною мовою, як ставляться самі носії до своїх говіркових особливостей (престиж/стигма діалекту). Проведення анкетувань, інтерв'ю з молоддю та старшим поколінням у надністрянських селах могло б дати цікаві результати про життєздатність говірки у XXI ст.

2. *Лінгвогеографічний аналіз і коригування меж говору*. Хоча межі надністрянського говору загалом встановлені, можливе уточнення дрібніших ізоглос усередині ареалу. Залишається дискусійним питання поділу надністрянських говірок на групи. Створення сучасної діалектної карти на основі актуальних даних стало б вагомим внеском. Перспективним виглядає використання геоінформаційних систем для моделювання континууму говірок, що дало б змогу побачити поступові переходи кольоровими градієнтами, а не різкими лініями.

3. *Системний опис говору на різних мовних рівнях*. Подальші дослідження могли б зосередитися на характерних конструкціях (наприклад, питальні речення, заперечення, порядок слів) та на діалектній прагматиці (мовленнєвий етикет, формули звертань, частотність часток, вигуків). Матеріал для цього можна черпати зі зібрання діалектних текстів (оповідання, казки, спогади, зафіксовані від носіїв говору). Такий аналіз заповнив би прогалину у знаннях про граматичний лад говірки.

4. *Етимологічні студії*. Багатий лексичний матеріал надністрянських говірок відкриває широкі можливості для етимологів. Подальший розгляд походження діалектних слів (особливо тих, що не мають прозорих відповідників у інших слов'янських мовах) міг би пролити світло на давні мовні контакти та субстратні явища. Наприклад, деякі унікальні назви рослин чи кулінарних страв у Надністрянщині потенційно можуть мати прадавнє коріння чи бути запозиченнями з нині зниклих мовних субстратів. Залучення даних історичної лінгвістики, археолінгвістики зробило б такі дослідження міждисциплінарними.

5. *Порівняння з іншими діалектами.* Перспективним є типологічне зіставлення наддністрянського говору з іншим діалектним матеріалом – як українським (наприклад, порівняння з надсянським, бойківським, подільським говорами, з якими він межує), так і сусідніх мов (польської, білоруської, словацької на діалектному рівні). Це допоможе виокремити, які явища є унікальними для наддністрянців, а які – результатом міжмовних контактів. Наприклад, можна спеціально дослідити українсько-польський діалектний континуум у районах, де наддністрянські села межують із польськими, щоб зрозуміти суть мовного обміну на локальному рівні.

6. *Оцифрування та корпуси.* Необхідним напрямом є продовження створення цифрових ресурсів: баз даних, текстових і аудіокорпусів наддністрянського говору. Це не лише збереже зразки мовлення носіїв для науки та нащадків, а й дасть інструмент дослідникам для лінгвістичного аналізу (пошуку контекстів, статистичного вивчення частот тощо). Сучасні корпусні технології дадуть змогу виявити закономірності, не помітні «вручну», наприклад, стійкі сполучення, колокації діалектних слів, варіативність закінчень, залежно від оточення і т. д.

Таким чином, наддністрянський говір залишається живим і перспективним об'єктом дослідження. Його вивчення сприяє глибшому розумінню розвитку української мови, діалектного розмаїття й взаємодії мови та культури. Подальші дослідження, особливо із залученням молодих науковців і новітніх методів, безсумнівно збагатять як діалектологічну науку, так і суміжні галузі українознавства.

Отже, проведений аналіз дає змогу зробити низку важливих узагальнень щодо стану дослідження наддністрянського говору як об'єкта діалектологічних студій. Наддністрянський говір має понад столітню історію наукового вивчення, розпочату на початку ХХ ст. Кожен етап розвитку української діалектології позначився суттєвими здобутками у дослідженні цього говору: міжвоєнний період характеризувався формуванням лінгвогеографічного підходу, повоєнні десятиліття – появою ґрунтовних монографічних описів, а кінець ХХ – початок ХХІ ст. – активною лексикографічною діяльністю.

Дослідження завжди були міждисциплінарними, залучаючи українських, польських науковців та представників діаспори, що забезпечило всебічність наукового опису. Наддністрянський говір слугував своєрідним «полігоном» для відпрацювання різних методологічних підходів української діалектології. На його матеріалі було апробовано методи лінгвістичного картографування, порівняльно-історичного аналізу, лексикографічного опису, а в останні десятиліття – соціолінгвістичного та корпусного аналізу. Особливо цінним є те, що дослідники неодноразово поверталися до вже описаних явищ, що уможливило простеження динаміки мовних процесів у діахронічному аспекті.

Аналіз публікацій ХХІ ст. засвідчив активізацію інтересу до наддністрянського говору в нових формах і напрямках. Сучасні дослідження характеризуються поглибленням семантичного та етимологічного аналізу діалектної лексики, застосуванням нових технологій для картографування та документування говору, розширенням міждисциплінарних зв'язків, зокрема дослідженням функціонування діалекту в художній літературі. Важливою тенденцією є поява узагальнювальних праць, що свідчить про інтеграцію накопичених знань у загальну систему української діалектології.

Дослідження наддністрянського говору має принципове значення для кількох галузей українського мовознавства. Для діалектології цей говір є важливим об'єк-

том вивчення архаїчних рис української мови. Для історичної лінгвістики матеріали говірок надають цінну інформацію про давні мовні процеси. Для лексикології надністрянський лексичний фонд – джерело унікальних діалектизмів. Для соціолінгвістики цей говір демонструє складні процеси мовних контактів у багатомовному середовищі.

Попри значний доробок, у дослідженні надністрянського говору залишається низка невирішених питань: уточнення внутрішньої диференціації говору, детальний опис синтаксичних і прагматичних особливостей, соціолінгвістичний аналіз сучасного стану, етимологічний аналіз унікальної лексики, типологічне порівняння з суміжними говірками. Вирішення цих проблем потребує як подальших польових досліджень, так і застосування нових методологічних підходів.

Надністрянський говір є не лише об'єктом наукового дослідження, а й важливою частиною української культурної спадщини. Його вивчення сприяє глибшому розумінню мовної історії України та процесів формування національної ідентичності. У контексті сучасних викликів збереження мовної різноманітності дослідження надністрянського говору набуває особливої актуальності як приклад успішного документування регіонального діалекту та може слугувати методологічною основою для розвитку української діалектології загалом.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- АУМ: Матвіяс, І. Г. (гол. ред.). (1988). *Атлас української мови: в 3 т.* (Т. 2: Волинь, Надністрянщина, Закарпаття і суміжні землі). Київ: Наукова думка.
- Бандрівський, Д. Г. (1960). *Говірки Підбузького району Львівської області*. Київ: Видавництво АН УРСР.
- Бичко, З. М. (1992). *Словник діалектної лексики с. Грабовець Стрийського району Львівської області*. Львів.
- Бичко, З. М. (1997). *Діалектна лексика Опілля*. Львів.
- Бичко, З. М. (2005). *Надністрянські говірки. Короткий словник*. Тернопіль: Лідер.
- Верхратський, І. (1912). Говір батюків. *Збірник фільологічної секції НТШ, 15*, Львів, 1–37.
- Влох, М. В. (2023). Назви страв і напоїв у надністрянському та слобожанському діалектах української мови. В *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Київ, 26 травня 2023 р.)*. Київ: НаУКМА, 49–52.
- Глібчук, Н. М. (упоряд.). (2000). *Говірки південно-західного наріччя української мови: збірник текстів*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка.
- Глібчук, Н. М. (упоряд.). (2005). *Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка.
- Глібчук, Н. М., Костів, О. Б. (2023). *Українська діалектологія: підручник*. Львів: Піраміда.
- Гнатишак, Ю. (2021). *Болехівські бувальщини. Діалектні тексти*. Львів.
- Горбач, О. (1965). *Північно-надністрянська говірка й діалектний словник с. Романів Львівської області*. Мюнхен.
- Горбач, О. (1971). *Говірки й словник діалектної лексики Тербовельщини*. Мюнхен.

- ГУМ:** Довгопол, С. Ф., Залеський, А. М., Прилипко, Н. П. (упоряд.). (1977). *Говори української мови. Збірник текстів*. Київ.
- Дзендзелівський, Й. О. (1991). І. Зілинський і початки застосування лінгвогеографічного аспекту в українській діалектології. *Мовознавство*, 2, 24–36.
- Дидик-Меуш, Г. (2021). *Мокряни. Говірка маминого села. Словник*. Львів: Піраміда.
- Залеський, А. (1973). *Вокалізм південно-західних говорів української мови*. Київ: Наукова думка.
- Зілинський, І. (1933). *Карта українських говорів з поясненнями. Праці Українського Наукового Інституту*, 14/3. Варшава.
- Кисілевський, К. (1962). Мовні особливості наддністрянського гнізда. *Записки товариства імені Шевченка* (Т. 169: Праці Філологічної та Історично-філософської секції). Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 99–123.
- ЛЛ:** Хобзей, Н., Сімович, О., Ястремська, Т., Дидик-Меуш, Г. (2019). *Лексикон львівський: поважно і на жарт*. 4-те вид., змін. і допов. Львів: Видавництво Старого Лева.
- Осташ, Р., Осташ, Л. (2010). Словник говірки села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області [А–В]. *Діалектологічні студії*, 9, 239–251.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2011). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. *І. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 24, 150–155.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2012а). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. Г. 2 (гнат–горішниця). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 57, 291–301.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2012б). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. Г. 3 (гórлечко–гримотіти). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, 16, 307–312.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2015). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. Д. 3 (доживáти–дюхувáти). В І. Кононенко, І. Митнік, С. Романюк (ред.), *Тенденції розвитку української лексики та граматики*, 2. Варшава; Івано-Франківськ, 162–187.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2017). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. К. 2 (капітанка–кня́жна). *Studia Ucrainica Varsoviensia*, 5, 101–111.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2018а). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. І, І. *Studia Ucrainica Varsoviensia*, 6, 249–262.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2018б). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. З. 3 (за́га–заї́хати). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 68, 184–198.
- Осташ, Л., Осташ, Р. (2019). Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. З. 6 (запа́с–запха́тисі). *Філологічний часопис*, 1(13), 89–96.
- Приступа, П. І. (1957). *Говірки Брюховицького району Львівської обл.* Київ: Видавництво АН УРСР.
- Різник, В. П. (2016). *Назви їжі та кухонного начиння в говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя* [дис. ... канд. філол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка]. Репозитарій. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/dis_riznyk.pdf

Романина, І. (2010). Діалектні тексти про чуда з Наддністрянщини. *Діалектологічні студії*, 9, 558–562.

СБ: Гнатишак, Ю., Сімович, О., Хобзей, Н., Ястремська, Т. (2017). *Слова з Болехова*. Львів.

Сікора, Г. В. (2021). *Фонетика сучасного львівського мовлення* [дис. ... канд. філол. наук, Інститут української мови НАН України]. Репозитарій. https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Sikora_G_V_Dys.pdf

Стецик, Х. М. (2015). *Надністрянські діалектні елементи в українській художній прозі* [дис. ... канд. філол. наук, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника]. Репозитарій. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0416U000258/>

Цимбаліста, А. В. (2021). *Номінація людини у надністрянських говірках (семантика та словотвір)*. [магістерська робота, Львівський національний університет імені Івана Франка]. Репозитарій. <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/Antonyk-TSymbalista-A.-Nominatsiia-liudyny-u-naddnistrianskykh-hovirkakh-semantyka-i-slovotvir.pdf>

Шило, Г. Ф. (1957). *Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра*. Львів: Видавництво Львівського державного педагогічного інституту.

Шило, Г. (2008). *Надністрянський регіональний словник*. Львів; Нью-Йорк.

Ястремська, Т. О. (2016). Межі діалектного простору: південно-західне наріччя. В О. Костів (відп. ред.), *У координатах мови. Збірник наукових праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук*. Львів: Паїс, 129–137.

Ястремська, Т. О. (2020). Надністрянський говір. В *Енциклопедія Сучасної України*. <https://esu.com.ua/article-70758>

Ястремська, Т. (2024). Мова міста як симбіоз діалекту та літературного стандарту. В Т. Ястремська, Д. К. Рембішевська (відп. ред.), *Діалекти в умовах сучасних викликів*. Львів; Варшава, 235–264. <https://doi.org/10.33402/DSSG.2024-235-264>

Janów, J. (1926). *Gwara malaruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej z uwzględnieniem wsi okolicznych*. Lwów.

Dejna, K. (1957). *Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny*. Wrocław.

REFERENCES

Matviias, I. H. (Ed). (1988). *Atlas ukraińskiej mowy: v 3 t.* (T. 2: Volyn, Naddnistrianshchyna, Zakarpattia i sumizhni zemli). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Bandrivskiyi, D. H. (1960). *Hovirky Pidbuzkoho raionu Lvivskoi oblasti*. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR (in Ukrainian).

Bychko, Z. M. (1992). *Slovnnyk dialektnoi leksyky s. Hrabovets Stryiskoho raionu Lvivskoi oblasti*. Lviv (in Ukrainian).

Bychko, Z. M. (1997). *Dialektna leksyka Opillia*. Lviv (in Ukrainian).

Bychko, Z. M. (2005). *Naddnistrianski hovirky. Korotkyi slovnnyk*. Ternopil: Lider (in Ukrainian).

Verkhratskyi, I. (1912). Hovir batiukiv. *Zbirnyk filolohichnoi sekti NTSh, 15*, Lviv, 1–37 (in Ukrainian).

Vlokh, M. V. (2023). Nazvy strav i napoiv u naddnistrianskomu ta slobozhanskomu dialektakh ukraińskiej mowy. In *Movnyi prostir suchasnoho svitu: tezy dopovidei VII Vseukraińskiej naukovoï konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh uchenykh (m. Kyiv, 26 travnia 2023 r.)*. Kyiv: NaUKMA, 49–52 (in Ukrainian).

Hlibchuk, N. M. (Comp.). (2000). *Hovirykypivdenno-zakhidnoho narichchia ukraïnskoi movy: zbirnyk tekstiv*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka (in Ukrainian).

Hlibchuk, N. M. (Comp.). (2005). *Ukraïnski hovirky pivdenno-zakhidnoho narichchia. Teksty*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka (in Ukrainian).

Hlibchuk, N. M., & Kostiv, O. B. (2023). *Ukraïnska dialektolohiia: pidruchnyk*. Lviv: Piramida (in Ukrainian).

Hnatyshak, Yu. (2021). *Bolekhivski buvalshchyny. Dialektni teksty*. Lviv (in Ukrainian).

Horbach, O. (1965). *Pivnichno-naddnistrianska hovirka y dialektnyi slovnyk s. Romaniv Lvivskoi oblasti*. Miunkhen (in Ukrainian).

Horbach, O. (1971). *Hovirky y slovnyk dialektnoi leksyky Terebovelshchyny*. Miunkhen (in Ukrainian).

Dovhopol, S. F., Zaleskyi, A. M., & Prylypko, N. P. (Comps.). (1977). *Hovory ukraïnskoi movy. Zbirnyk tekstiv*. Kyiv (in Ukrainian).

Dzendzelivskyi, Y. O. (1991). I. Zilynskyi i pochatyky zastosuvannia linhvoehografichnoho aspektu v ukraïnskii dialektolohii. *Movoznavstvo*, 2, 24–36 (in Ukrainian).

Dydyk-Meush, H. (2021). *Mokriany. Hovirka mamynoho sela. Slovnyk*. Lviv: Piramida (in Ukrainian).

Zaleskyi, A. (1973). *Vokalizm pivdenno-zakhidnykh hovoriv ukraïnskoi movy*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Zilynskyi, I. (1933). *Karta ukraïnskykh hovoriv z poiasnenniamy. Pratsi Ukraïnskoho Naukovoho Instytutu*, 14/3. Varshava (in Ukrainian).

Kysilevskyi, K. (1962). Movni osoblyvosti naddnistrianskoho hnizda. *Zapysky tovarystva imeni Shevchenka* (T. 169: Pratsi Filolohichnoi ta Istorychno-filosofichnoi sektiï). Paryzh; Niu-Iork; Miunkhen; Toronto; Sidnei, 99–123 (in Ukrainian).

Khobzei, N., Simovych, O., Yastremska, & T., Dydyk-Meush, H. (2019). *Leksykon lvivskyi: povazhno i na zhart* (4rs ed). Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva (in Ukrainian).

Ostash, R., & Ostash, L. (2010). Slovnyk hovirky sela Stryhantsi Tysmenytskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti [A–V]. *Dialektolohichni studii*, 9, 239–251 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2011). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekt leksykohrafichnoho opratsiuvannia. *G. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 24, 150–155 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2012a). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekt leksykohrafichnoho opratsiuvannia. H. II (hnat–horishnytsi). *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna*, 57, 291–301 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2012b). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekt leksykohrafichnoho opratsiuvannia. H. 3 (hórlechko–hrymoti). *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Filolohiia (movoznavstvo)*, 16, 307–312 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2015). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekt leksykohrafichnoho opratsiuvannia. D. 3 (dozhvyáty–diukhuváty). In I. Kononenko, I. Mytnik, & S. Romaniuk (Eds.). *Tendentsii rozvytku ukraïnskoi leksyky ta hramatyky*, 2. Varshava; Ivano-Frankivsk, 162–187 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2017). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekt leksykohrafichnoho opratsiuvannia. K. 2 (kapítanka–kniázhna). *Studia Ucrainica Varsoviensia*, 5, 101–111 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2018a). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekty leksykohrafichnoho opratsiuvannia. I, Yi. *Studia Ucrainica Varsoviensia*, 6, 249–262 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2018b). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekty leksykohrafichnoho opratsiuvannia. Z. 3 (záha–záikhaty). *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria filolohichna*, 68, 184–198 (in Ukrainian).

Ostash, L., & Ostash, R. (2019). Leksyka sela Stryhantsi yak obiekty leksykohrafichnoho opratsiuvannia. Z. 6 (zapás–zapkhátysi). *Filolohichni chasopys*, 1(13), 89–96 (in Ukrainian).

Prystupa, P. I. (1957). *Hovirky Briukhovytskoho raionu Lvivskoi obl.* Kyiv: Vydavnytstvo AN URSSR (in Ukrainian).

Riznyk, V. P. (2016). *Nazvy yizhi ta kukhonnoho nachynnia v hovirkakh nadsiansko-naddnistrianskoho sumizhzhia* [PhD thesis, Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka]. Repozytarii. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/dis_riznyk.pdf (in Ukrainian).

Romanyna, I. (2010). Dialektni teksty pro chuda z Naddnistrianshchyny. *Dialektolohichni studii*, 9, 558–562 (in Ukrainian).

Hnatyshak, Yu., Simovych, O., Khobzei, N., & Yastremska, T. (2017). *Slova z Bolekhova*. Lviv (in Ukrainian).

Sikora, H. V. (2021). *Fonetyka suchasnoho lvivskoho movlennia* [PhD thesis, Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy]. Repozytarii. https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Sikora_G_V_Dys.pdf (in Ukrainian).

Stetsyk, Kh. M. (2015). *Naddnistrianski dialektni elementy v ukrainskii khudozhnii prozi* [PhD thesis, Prykarpatskyy natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka]. Repozytarii. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0416U000258/> (in Ukrainian).

Tsymbalista, A. V. (2021). *Nominatsiia liudyny u naddnistrianskykh hovirkakh (semantyka ta slovotvir)*. [Master's thesis, Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka]. Repozytarii. <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/Antonyk-Tsymbalista-A.-Nominatsiia-liudyny-u-naddnistrianskykh-hovirkakh-semantyka-i-slovotvir.pdf> (in Ukrainian).

Shylo, H. F. (1957). *Pivdenno-zakhidni hovory URSSR na pivnich vid Dnistra*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu (in Ukrainian).

Shylo, H. (2008). *Naddnistrianskyi regionalnyi slovnyk*. Lviv; Niu-York (in Ukrainian).

Yastremska, T. O. (2016). Mezhi dialektnoho prostoru: pivdenno-zakhidne narichchia. In O. Kostiv (Ed.), *U koordynatakh movy. Zbirnyk naukovykh prats na poshanu profesora Lidii Kots-Hryhorchuk*. Lviv: Pais, 129–137 (in Ukrainian).

Yastremska, T. O. (2020). Naddnistrianskyi hovir. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. <https://esu.com.ua/article-70758> (in Ukrainian).

Yastremska, T. (2024). Mova mista yak symbioz dialektu ta literaturnoho standartu. In T. Yastremska, & D. K. Rembishevska (Eds.), *Dialekty v umovakh suchasnykh vyklykiv*. Lviv; Varshava, 235–264. <https://doi.org/10.33402/DSSG.2024-235-264> (in Ukrainian).

Janów, J. (1926). *Gwara maloruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej z uwzględnieniem wsi okolicznych*. Lwów (in Polish).

Dejna, K. (1957). *Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny*. Wrocław (in Polish).

Vita OSMANOVA

*PhD student of the Department of Ukrainian Language
I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS Ukraine*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4802-3743>

e-mail: sergiivnavita@gmail.com

THE DNIESTER DIALECT AS AN OBJECT OF RESEARCH

The article offers a comprehensive account of the Dniester dialect as an object of contemporary dialectological study, linking the history of its description with new data sources. Drawing on research by Ukrainian, Polish, and émigré scholars, it traces the evolution of approaches from the first detailed records of the mid-twentieth century to the present; synthesizes results from the linguistic-geographical tradition, lexicographic series, and textographic corpora; and outlines the place of the urban register within the area's structure. The area's transitional character at the interface with the Boyko, Sian, and Podilian varieties is demonstrated, and bundles of isoglosses are modelled to delineate zones of heightened variability. Particular attention is paid to the lexicographic achievements of recent decades, which standardize the presentation of units, record usage contexts, and enable the comparison of local data against a broader regional background. The study reviews textographic resources – nationwide and regional collections of Southwestern dialect texts as well as thematically marked local corpora – that ensure reproducible transcription and metadata, broaden genre coverage, and serve as a basis for intertemporal comparisons.

The *language of the city* is also in focus as a contact variety: its role is shown in interpreting the diffusion of units between center and periphery and in distinguishing urban from rural usage. Two complementary trends in recent research are identified: the continued documentation and systematization of lexis and texts, and the adoption of methods of semantic modelling, corpus analytics, and cartographic mapping. Priority directions for further work are outlined – sociolinguistic profiling of speakers, refinement of the area's internal differentiation, more detailed syntactic and pragmatic accounts, etymological study of distinctive vocabulary, and the development of digital resources. In sum, the survey advances an integrated conceptual framework for describing the Dniester dialect, ensures the reproducibility of comparisons across time and space, enhances the comparability of results, and provides tools for the continued updating of cartographic models and corpus representations.

Key words: Dniester dialect, Southwestern dialect group, Ukrainian dialects, dialectology, research history, historiography.

*Стаття: надійшла до редакції 12.05.2025
прийнята до друку 1.08.2025*